

‘O se Ta’iala mo le Tulāfono Fa’avae o Fesoasoani Fa’ameaalofa

Fa’atomuaaga o le Tulāfono Fa’avae o Fesoasoani Fa’ameaalofa

Na pāsia iā Aperila 2005 le Tulāfono Fa’avae o mea Fa’ameaalofa (le Tulāfono Fa’avae). Na fa’avaeina e le Tulāfono Fa’avae le Komisi mo mea Fa’ameaalofa (Le Komisi) ma sā fa’atūina lea i le aso 1 Iulai 2005.

‘O gāluega patino a le Komisi e aofia ai:

1. Le fa’avaeina ma le tausia o se ‘auala mo le resitaraina ‘ātoa ai ma le va’aiga o fa’alāpotopotoga agaalofa;
2. Avatu le Lagolago ma a’oa’oga i le vāega o fesoasoani fa’ameaalofa ‘i pūlega ma le fa’afeoina lelei.

‘O le ‘auala mo le resitaraina ‘ua ta’ua o le “Resitara o Fesoasoani Fa’ameaalofa” (le Resitara) ma ‘ole’ā tatalaina i le aso muamua (1) o Fepuari 2007 pe’ā ‘āmata le resitaraina o vāega fa’ameaalofa. ‘Ole’ā feosasoani le Komisi i fa’alāpotopotoga e mātānana’o e resitara.

Pūlega

‘O se komiti fa’atonu e tōfia e le Minisitā o faigānu’u fa’apea Vāega e Ofofua a latou ‘au’aunaga e pūlea le Komisi. ‘O le matāfaioi a le Pule Sili ma isi tagata o le ‘aufaigāluega, latou te va’aia gāluega o aso ta’itasi a le Komisi.

Matāgaluega Tūto'atasi a le Mālō

'O le Komisi 'o se matāgaluega Tūto'atasi mai le Mālō (TTM). 'O le TTM 'o se fa'alāpotopotoga e tūto'atasi mai le Mālō 'ae na te aloa'ia' pōlisi po'o aiaiga fa'avae a le mālō pē'ā fa'atonuina lea e le Minisitā o 'olo'o feagai ma lea matāgaluega.

E mafai ona tagataga'i ane i se kopi o Tulāfono o Tupe Fa'avae o fesoasoani Fa'ameaalofa 2005 i le 'upega o feso'ota'iga www.legislation.govt.nz pē fa'atau mai fo'i i so'o se faletusi a Bennett.

'O gāluega a le Komisi

'O gāluega 'autū a le Komisi e filifili e le Tulāfono Fa'avae ma e aofia ai:

1. Le faia o fa'ai'uga pē talia tusi 'apalai mo le resitaraina o se fa'alāpotopotoga mo fesoasoani fa'ameaalofa;
2. Va'aiga o tala o tupe fa'aletausaga e tu'uina mai e fa'alāpotopotoga mo fesoasoani fa'ameaalofa;
3. Rīpoti ma faia fautuaga i le Mālō e uiga i matā'upu a vāega fesoasoani fa'ameaalofa;
4. Si'itia le tūlaga o le fa'atuatua ma le talitonu o tagata lautele i vāega o fesoasoani fa'ameaalofa;
5. Una'ia le fa'aaogā tatau o alaga'oa fa'ameaalofa;
6. A'oa'o fa'alāpotopotoga mo fesoasoani fa'ameaalofa i matā'upu o pūlega lelei, fa'apea le pūleaina; ma le
7. Fa'aolaola ma si'itia le tūlaga o su'esu'ega e uiga i vāega o fesoasoani fa'ameaalofa.

Si'isi'i le fa'atuatua ma talitonuga o tagata lautele

'O le tasi o matāfaioi a le Komisi 'o le si'isi'i lea o le fa'atuatua ma talitonuga o tagata lautele i le vāega o fesoasoani fa'ameaalofa. E faia lea tiute e le Komisi i lona fa'alototeleina o le faia o pūlega lelei 'ātoa ai ma 'auala lelei i le pūleaina e ala i a'oa'oga ma isi itū'āiga fesoasoani. 'Ole'ā fesoasoani nei faiga e fa'aleleia ātili ai fa'alāpotopotoga.

'O le resitaraina ma le su'esu'e ma fa'atonutonu o fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa, 'o le isi lea fua fa'atatau e fesoasoani ai e ta'utino i tagata lautele 'olo'o fa'ataunu'u lava a latou matāfaioi po'o a latou gāluega o ta'ua 'olo'o faia.

A'oa'oga ma fesoasoani lagolago

'O fautuaga ma fesoasoani a le Komisi 'ua avanoa lea mo fa'alāpotopotoga Fesoasoani fa'ameaalofa 'uma, pē resitara pē leai. E mafai fo'i e le Komisi ona ofoina atu fautuaga i le Mālō e uiga i vāega o fesoasoani fa'ameaalofa ma ono si'itia tūlaga o su'esu'ega.

Resitara

'Ole'ā 'āmata gaioioga fa'aresitaraina i le aso muamua (1) o Fepuari 2007. 'Ole'ā matuā lelei ona fa'asalalau lea taimi i feso'ota'iga a tagata lautele ma le 'upega o feso'ota'iga a le Komisi.

'Āisea e resitara ai?

'O le resitaraina o se fesoasoani fa'ameaalofa e tu'u i le faitalia. Peita'i, e iai fa'amanuiaga mo fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa pe'ā resitara e le Komisi.

1. **Mauaina po'o le tūmau o lou tūlaga o le lē totogi lāfoga**

'O suiga o le Tulāfono mo Lāfoga 2004 ma le Tulāfono Fa'avae o 'Esetete ma Tiute o Meaalofa 1968, e fa'amaonia ai 'ua na'o fesoasoani fa'ameaalofa 'ua resitara i le Komisi 'ole'ā mafai ona fa'atagaina mo le tūlaga o le lē totogia o lāfoga. 'O le tūlaga lē totogia o lāfoga 'o lona uiga 'o fesoasoani fa'ameaalofa 'ua resitaraina latou te lē totogiina ni lāfoga, ma 'o tagata foa'i o meaalofa i fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa 'ua 'uma ona resitaraina, latou te lē totogia ni tiute o meaalofa. 'O nei suiga 'ole'ā āmataina mai le aso 1 o Iulai 2008. 'Ole'ā lē a'afia fo'i tūlaga o tagata e 'ave i ai meaalofa a le fa'alāpotopotoga i nei suiga. E mana'omia pea e le Ofisa o Lāfoga le iloiloga tūto'atasi o nei mea.

2. **'O le iai o le igoa i le Resitara o Tupe Maua Fua**

'Ole'ā mafai e tagata lautele ona su'esu'e le Resitara i luga o le 'upegā o feso'ota'iga o le www.charities.govt.nz.

3. **Mauaina o se nūmera resitara**

'Ole'ā 'avatu e le Komisi nūmera resitara i fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa 'ua 'uma ona resitara. E mafai ona fa'alauiloa lenei nūmera i luga o pepa fa'asalalau a fa'alāpotopotoga o Fesoasoani Fa'ameaalofa. 'O le 'ā ta'u atu ai i tagata lautele o le fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa 'ua mae'a ona uia 'auala mo le resitaraina i lalo o le *Tulāfono Fa'avae o Tupe Fesoasoani Fa'ameaalofa 2005*.

4. **Fa'amatalaga i vāega o fesoasoani fa'ameaalofa**

'A resitaraina, 'ole'ā tu'uina atu e

fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa i le Komisi fa'amatalaga i vāega fesoasoani fa'ameaalofa i totonu o Niu Sila. 'Ole'ā fesoasoani lea i le Komisi i le fa'ataunu'uina o ana matāfaioi 'o le a'oa'oina ma lagolago gāluega i lea vāega fa'apea ma tagata lautele.

5. **'Auai i fonotaga fa'aletausaga a le Komisi**

'Ole'ā faia fonotaga fa'aletausaga a le Komisi e mafai ona fa'atasi atu i ai fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa 'ua 'uma 'ona resitara. 'O nei fonotaga e maua ai le avanoa o fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa i so latou leo e uiga i gāluega a le Komisi.

Fa'alāpotopotoga mo Tupe Fa'ameaalofa ma Sosaiete Fa'atulāfonoina e mana'omia lo latou resitaraina

E tusa lava po'o se fa'alāpotopotoga 'ua 'avea ma Fesoasoani Fa'ameaalofa Fa'atuatua po'o se Sosaiete Fa'atulāfonoina, o le 'ā mana'omia pea e resitara ma le Komisi pē 'āfai lea e fia maua pē taofia lona tūlaga fa'atagaina o le lē totogi lāfoga ma avea ma fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa resitara (tino fesoasoani fa'ameaalofa).

'O ai e mafai ona resitara?

E mafai e se fa'alāpotopotoga ona resitara 'o se fa'alāpotopotoga fesoasoani fa'ameaalofa tūto'atasi e pūlea e ia lava pē 'āfai:

1. E fa'atūina ma tausia mo fa'amoemoega tau fesoasoani fa'ameaalofa;
2. E lē mo se porofiti patino mo se tagata e to'atasi po'o se fa'alāpotopotoga;

3. E iai sona igoa e talafeagai ma Tulāfono o Fesoasoani Fa'ameaalofa 2005;
4. 'O tagata 'ōfisa 'uma o le fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa o ni tagata agava'a e avea ma 'ōfisa.

Sauniuniga mo le resitaraina o fa'alāpotopotoga

'Olo'o iai sauniuniga i totonu o le Tulāfono Fa'avae mo fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa 'ina 'ia tausia ai e pei o se fa'alāpotopotoga e pūlea lava e ia. 'O mea e mana'omia mo le resitaraina o se fa'alāpotopotoga e taliaina pe'āfai 'ua malie i ai le Komisi.

1. 'O Fa'alāpotopotoga ta'ito'atasi i totonu o le kulupu e pāsia e resitara e 'avea ma tino fesoasoani fa'ameaalofa e pūlea lava e ia; ma
2. Fa'alāpotopotoga 'uma ia vāvālalata o latou vāfealoa'i; ma
3. Ua fetau ma talafeagai le tasi o fa'alāpotopotoga e pei o ni vāega o se kulupu.

Ma le isi, e tatau fo'i ona utagia lelei e le Komisi le ō gatusa o sini ma fa'amoemoe o faigameaalofa.

Fa'amatalaga o le fa'amoemoe o fesoasoani "fa'ameaalofa"

'Ole'ā fa'aaogā e le Komisi le fa'aa'oa'oga a le tulāfono lautele 'ua lelei ona fa'avae mo fa'amoemoe o fesoasoani fa'ameaalofa. 'O lenei fa'aa'oa'oga e mana'omia ai se fa'alāpotopotoga mo fesoasoani fa'ameaalofa 'ia iai se fa'amoemoe mo le faia o se tasi o mea nei:

- Fa'alauteleina o a'oa'oga;

- Fa'alauteleina o lotu;
- Fa'aitiitia le mativa
- 'Ia iai se aogā mo fa'alāpotopotoga a nu'u.

Ma le isi, 'o le sini o fa'alāpotopotoga mo fesoasoani fa'ameaalofa e mo le manuia o tagata lautele (su'ega mo le manuia o tagata lautele).

E lē 'o se mea e fa'alēaogāina ai se resitara o se fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa, pe'āfai e iai se isi ana matāfaii po'o sana gāluega e fai i tua atu (e pei o galuega fa'afaufautua) e fai ma vaega o ona fa'amoemoe fa'aagaalofa.

Mea e mana'omia mo le Resitara

Mo le resitaraina, e ao ona fa'atumu e le fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa le tusi 'apalai 'ua 'uma ona saunia:

- Tu'uina atu kopi o a 'outou tulāfono, fa'avae, pepa o trust po'o ni mea talitutusa fa'apena;
- Avatu ni fa'amatalaga e uiga ini gāluega agaalofa o faia nei po'o ni gāluega o fa'amomoe e fai;
- Resitara tagata 'ōfisa o le fa'alāpotopotoga.

'A 'uma loa ona resitara, 'ole'ā mana'omia fa'alāpotopotoga e:

- Faila tala o le tupe fa'aletausaga i totonu o le ono māsina o a latou aso o paleni fa'atutū; ma
- Logo le Komisi i totonu o le 3 māsina pē iai ni suiga o fa'amatalaga e uiga i le fa'alāpotopotoga.

E fesoasoani atu le Komisi e resitara fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa:

1. Sauniunia ta'iala i le faiga o resitara;

2. 'Ia iai fa'amatalaga o ni mea fou na tutupu i luga o le Resitara o Vāega Fa'ameaalofa; ma
3. Mautinoa o fa'amatalaga i luga o le Resitara o Vāega Fa'ameaalofa e talafeagai ma mea e mana'omia e le Tulāfono

Fa'amālosia o mea mana'omia mo le resitara

'Āfai 'ae lē usita'ia e se fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa ia le Tulafono Fa'avae, e iai le pule a le Komisi e:

- Fa'amālosi ai ni fa'asalaga fa'alepūlega;
- Tu'uina atu lapata'iga tusitusia;
- Fa'asalalau ni mea e lē 'o usita'ia;
- Faia o nisi su'esu'ega; ma
- 'Ave'eseina le resitara o se fa'alāpotopotoga 'ua lē tausisi ma lē tausi ma lē usita'i so'o i Tulāfono.

E iai fo'i le pule a le Komisi e siaki ai po'o fa'ataunu'uina fa'amoemoe o fa'alāpotopotoga o tupe fa'ameaalofa fa'apea le usita'i i Tulāfono.

E fa'apēfea ma o ā fea e resitara ai

'O le Resitara o Tupe Maua Fua 'ole'ā tatala mo le taliaina o talosaga mai fa'alāpotopotoga o tupe mauafua i le aso **muamua (1) o Fepuari 2007**.

A'o le'i tatalaina, 'ole'ā matuā su'esu'e ma fa'ata'ita'i lelei.

'O fa'ata'ita'iga 'ole'ā fesoasoani e fa'amautū le fa'afaigōfie o 'auala o le resitara.

'O fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa 'ole'ā tu'uina i ai le avanoa se'ia o'o atu i le aso muamua (1) o Iulai 2008 e

resitara ai 'ae le'i a'afia le tūlaga lē totogia o lāfoga.

E mafai ona resitara fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa i luga o le komepiuta po'o le fa'atumu o se pepa.

'Ole'ā faia ele komisi ni a'oa'oga fa'apitoa faifai pea ma ni polokalame o fa'amatalaga e lagolagoina fa'alāpotopotoga e mānana'o e resitara.

Tau o le resitara a se Fa'alāpotopotoga o Tupe Fa'ameaalofa a se Fa'alāpotopotoga o Tupe Fa'ameaalofa

E lēai se totogi o le resitaraina o se fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa.

Totogi mo le failaina o lāfoga fa'aletausaga

'Ole'ā iai le totogi mo le failaina o Lāfoga fa'aletausaga pe'āfai e sili atu i le \$10,000 i le tausaga tupe maua a se fa'alāpotopotoga o fesoasoani fa'ameaalofa:

1. \$50 le totogi pe'ā faila i luga o le komeputa; ma
2. \$75 le totogi pe'ā fa'atumu pepa.

'Ole'ā leai se totogi e faila ai Lāfoga fa'aletausaga a se Fa'alāpotopotoga o Fesoasoani Fa'ameaalofa pe 'āfai e \$10,000 pē i lalo ifo fo'i tupe maua i le tausaga e le'i tō'esea ai le lāfoga.

'O tiute a le 'Ōfisa o Lāfoga

'O tiute a le 'Ōfisa o Lāfoga o le va'aia lea o tulāfono tau lāfoga ma fa'aauau lana āiā tatau e su'esu'e ai fa'alāpotopotoga o tupe fa'ameaalofa 'ina 'ia fa'amaonia ai le fa'aauau o ō latou āiā o tūlaga lē totogia o lāfoga.

E tūmau fo'i tiute o le 'Ōfisa o Lāfoga mo le

iloiloga pē mafai ona fa'ataga fa'alāpotopotoga o tupe fōa'i e maua ni a latou tupe toe fa'aola mai (rebates) fa'apea ma tupe e tō'ese mai 'ona 'o a latou Fa'ameaalofa (tūlaga Fa'ameaalofa).

'Olo'o gālulue fa'atasi le 'Ōfisa o Lāfoga ma le Komisi e fa'aitiitia le tau o le usita'ia o le tulāfono o lāfoga fa'apea Tulāfono a Fesoasoan Fa'ameaalofa 2005. 'Olo'o teuteuina nei faiga i so'o se vāega lava e talafeagai, 'ina 'ia māe'a ane le resitaraina e le Komisi, 'ae 'ua lē totogia se lāfoga. 'O le aogā o lenei tūlaga, 'ole'ā lē talosaga ta'ito'atasi ai fa'alāpotopotoga po'o tino Fa'ameaalofa i le 'Ōfisa o Lāfoga mo le fa'atagaina o i latou i lalo o nei aiaiga.

'O nisi fa'amatalaga

Mo nisi fa'amatalaga e uiga i le Komisi fa'amolemole e asiasi ane i le latou 'upega o feso'ota'iga i le www.charities.govt.nz. E mafai fo'i 'ona e telefoni le Komisi i le telefoni e leai se totogi numerā: (0508) 242 748 (0508 CHARITIES)

(Fesili mai e uiga i Laina mo Gagana pe 'āfai e lē o le Igilisi lau gagana muamua, ma 'e te mana'o 'e te talanoa i se tasi i lau lava gagana.)

Mo le fia maua o ni fa'amatalaga fou 'āto'atoa i luga o le 'imeli, fa'amolemole e lafo mai lou igoa, le igoa o lau fa'alāpotopotoga fa'apea ma ou fa'amatalaga e fa'afeso'ota'i atu ai 'oe i le info@charities.govt.nz.

E mafai fo'i ona 'e silasila i le kopi o le Tulāfono Fa'avae o Meaalofa i luga o le www.legislation.govt.nz po'o le fa'atau mai fo'i i so'o se lālā o le Faletusi o Bennetts (Bennetts Bookshop).